Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci: — numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste acea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 41. Sibiiu, 23/4 Iuniu 1879. **Anulu II.**

Cuventarea

Ilustritatiei Sale episcopului Dr. Victoru Mihalyi de Apsi'a tînuta in cas'a Magnatiloru la 13 Maiu 1879 cu ocasiunea desbaterei proiectului pentru introducerea limbei magiare cá studiu obligatu in tóte scólele poporale.

(Urmare si fine.)

Pornindu din aceste dispositiuni corespundiétóre, decumvá spre instruirea limbei, carea nu e materna, se va statori timpu pucinu nu se va ajunge resultatu, si acésta nu póte se fia scopulu acestui proiectu de lege; éra de cumva spre instruirea limbei carea nu e materna se va croi timpu mai multu, séu atàta timpu càtu si pentru propunerea limbei materne: atunci dejá, nu numai gramatic'a séu limb'a in sine luata, ci cu ajutoriulu cartei de lectura la inceputu credu in estensiune mai restrinsa, dara se voru propune mai tóte obiectele prescrise si in limb'a carea nu e materna.

Si de órece poporulu romanescu in urm'a relatiuniloru urbariale camu de comunu a formatu comune merunte, si cele preste 3000 de scóle poporale cu limb'a de propunere romanésca, camu de a rendulu sunt neste scóle nedespartite provediute numai cu càte unu docente: de sine urmédia, cà dupa punerea in lucrare a acestui proiectu de lege in scólele poporale elementare romanesci pre langa limb'a materna, si limb'a, carea nefiindu materna se introduce cá studiu obligatu, se va eluptá la gradulu de alu douile centru alu instructiunei elementare.

De aci neaparatu va urmá, cà in care mesura se va bucurá de privilegiu si de favoru vre-o limba spre a-si scóte la valóre influinti'a si latirea: in acea mesura va perde terenulu cealalta limba; — mai vîrtosu déca luamu in consideratiune teori'a cea de curendu fórte intonata, dupa parerea mea inse gresita, cà adeca celu ce scie pre ori si ce cale se-si asecuredie conditiunile influintiei, acela deodata si-a asecuratu si indreptatirea influintiei proprie. — Repetiescu, cà in care mesura se va inpartasi de privilegiu si de favoru una limba spre a dá valóre influintiei si latirei proprie, in aceeasi mesura va perde din influinti'a sa cealalta limba, pàna in urma din destulu data in laturi, va fi constrinsa a-si cedá positiunea de pàna atuncia, si a capitulá inaintea rivalului ei, precum o dovedescu acésta luminatu multe esemple din streinetate si a unoru tînuturi din patria locuite mai inainte de romani. — Din aceste cause, dupa modest'a mea precepere nici decàtu nu me indoiescu, cà dupa punerea in lucrare a acestui proiectu de lege, toti cei ce in fapta voru cercetá scólele elementare poporale, voru invetiá limb'a poterei de statu; me indoiescu inse de aceea cà acésta limba o voru poté invetiá fara scadiementu in privinti'a cunosciintiei limbei loru materne.

Ce se tîne de aceea, cà stà in interesulu insusi alu poporului romanu, cá se invetie limb'a statului, spre a-si poté apará drepturile constitutionali, — inainte de tóte voindu a reflectá la cuvintele Ilustritatiei sale preameritatului episcopu alu Neosolului, indrasnescu a observá, cà Art. de lege XLIV din anulu 1868 dejá din destulu s'a ingrigitu, cá fiestecare cetatiénu alu patriei se-si póta apará drepturile sale in limb'a s'a materna atàtu in sal'a jurisdictiuniloru administrative, càtu si inaintea tribunaleloru.

Afara de aceea nu se póte negá, cà nu numai inteliginti'a si class'a industriale romanésca, ci ori si care fiiu alu patriei, care a avutu interesu de a invetiá limb'a poterei de statu, cu pretiulu a ori si ce ostenéla si sacrificiu o a invetiatu aceési in trecutu, si de securu o vá invetiá si pre venitoriu.

Inse precum stà aceea, cà singuratecii in urm'a instructiunei midiulocie si mai inalte sunt in stare mai multu ori mai pucinu pre cont'a limbei materne a invetiá bine reu si alte limbe: tocma asia nu se póte trage la indoiéla nici aceea, cà unu intregu poporu compactu nu e in stare a vorbí in asemenea mesura nici doue limbe tempu mai indelungatu, cu atàtu mai pucinu pe durata. — Pentru ca decumva toti locuitorii vreuneí comune ori vreunui districtu vorbescu in asemenea mesura doue limbe, acei locuitori cu privire la limb'a loru materna dejá se afla in stadiulu de trecere, acolo limb'a carea mai de aprópe s'a redicatu la valóre, probabilu ca in scurtu tempu va coprinde loculu limbei materne, carea neaparatu se dà uitarei.

Dara cu privire la singuratici este lucru de comunu cunoscutu, cà Art. de lege XXXVIII din 1868 in §§-i 64 si 74 s'a ingrigitu cá aceia se póta invetiá limb'a oficiala a statului, candu intre obiectele de invetiamentu obligatóre la scólele poporale superiore si la scólele civile, unde limb'a de propunere nu e cea magiara, s'a susceputu si limb'a cea magiara. — Cu acésta ocasiune nu potu retacé acea echitabila dispositiune a acestei legi, in urm'a careia intre obiectele de invetiamentu obligatóre de pre la scólele civile, acolo unde limb'a de propunere este cea magiara, limb'a germana are se se propuna numai incepéndu dela cursulu alu treilea, care cursu corespunde classei a trei'a gimnasiale, candu adeca tinerulu este dejá capace a vorbí si a scrie corectu in limb'a s'a materna, precum si a face comparatiune intre cunoscintiele sale din limb'a materna, si intre insusirile limbei, carea are se-o invetie.

Apoi asertiunea, cá si cum din privinti'a culturei publice de es. poporulu romanescu nu ar fi in stare in limb'a s'a materna a-si castigá cunoscintiele acelea, care se receru pre gradulu instructiunei poporale elementare; ori cá si cum acelu poporu in limb'a s'a materna nu ar' fi in stare a cunósce simtiementele iubirei de patri'a si ale patriotismului, cari in decursulu multoru vécuri le-a doveditu totudeauna in fapte: aceste si alte asemenea insinuatiuni sonore se devalvédia la valóre propria, indata ce nu se perde din vedere respectarea drepturiloru asecurate prin legi, de órece cetatiénulu patriei, care se bucura de drepturi si se inpartasieste in sentintia si in limb'a s'a materna, e capace a precepe beneficiulu de care se face partasiu, si acésta ilu insufletiese si-ilu inpintena mai cu potere a-si inpliní cu bucuria datorintiele patriotice cele mai grele.

Se supunemu inse cà este in interesulu poporului si nu alu altora, cá toti membrii lui, neluandu afara nici muierile, se invetie limb'a oficiala a statului: cu tóte aceste se ve indurati a-mi iertá, déca pre campulu instructiunei poporale afirmu, cà se tîne de sfer'a de dreptu a poterei parintesci a detiermuri, cum si in ce modu se se apere interesele baietiloru; pentru ca parintii de comunu cu multu mai delicatu si cu multu mai securu promovédia bunastarea si interesele prunciloru sei, decàtu ori si cine altulu. — Deci déca parintii càte unulu, ori dupa comunitati voru afla cà va fi in interesulu loru si a prunciloru sei, cá limb'a oficiala a poterei de statu se se introduca in scólele elementare poporale cá obiectu de invetiamentu, intrebu óre cine li-ar' inpedecá acésta? inse óre este de lipsa spre acestu scopu a recurge la forti'a legei?

Dara decumvá parintele, care cá cetatiénu de statu contribueste la sumele insemnate din cass'a statului preliminate spre scopurile instructiunei poporale, éra cá membru alu confessiunei religióse contribueste la sustienerea scólei sale confessionale, — decumva dicu parintele radiemandu-se pre dispositiunile echitabile ale legei anterióre doreste, cá baietulu lui in limb'a materna se se inpartasiésca in intréga estensiune a beneficiului instructiunei elementare, cá astfeliu celu pucinu in limb'a s'a materna se invetie a cugetá corectu si in ordine logica, a vorbi limpede, a scrie dupa regulele ortografice si a-si esprimá cugetele cu accentuare naturale, — dupa ce starea lui cea modesta si asia mai totudéuna numai pre carier'a agriculturei si a manufacturei indrépta pre baietulu lui, si de abia 2—3% dintre parinti s'au indatinatu a-si portá pruncii la scóle poporali superióre si la cele midiulocie: in casuri cá atari a face cu nepotintia parintiloru cá numai in limb'a materna se faca partasi instructiunei elementare poporale pre baietii loru pàna la acea etate, candu facultatea loru mentala este din destulu desvoltata; acésta ar o fi dispositiune carea nu me simtiescu indreptatitu a o spriginí cu votulu meu.

N'au lipsitu in evulu de midiulocu celu atàtu de defaimatu, insi de aceia prea zelosi, cari ce e dreptu in alta directiune, va se dica in interesulu bisericei crestinesci catholice s'au nevoitu a monopolisá educatiunea prunciloru, spriginindu cu motive possibile acea a loru propunere, cá baietii mohamedaniloru si ai judeiloru se se crésca in spiritu crestinescu, afirmandu cà prin acésta s'ar scuti interesele spirituali insusi ale baietiloru, s'ar suplini omissiunile secoliloru, cultur'a publica ar luá aventu si cà s'ar promová chiaru si interesele statului, fiindu lucru de comunu cunoscutu, cà tipulu si caracterulu de unitate religiósa cu multu mai tare e capace a fortificá stelpii statului, decàtu chiaru si tipulu de unitate in limbagiu.

Inse óre ce a respunsu biseric'a catholica la nisuinti'a acésta in aparinti'a atàtu de religiósa?

In diumetatea a dou'a a secolului alu 13 S. Tom'a dela Aquino unulu dintre atletii cei mai eminenti ai scientieloru crestinesci teologice si filosofice, si cá atare cu adeveratu mare barbatu de statu, n'a siovaitu a spune apriatu, cà nu trebue a introduce o innoire cá acésta contraria datinei bisericei; cà déca acésta ar' fi rationabilu, atunci atàti archierei meritati, pre cari cei mai poternici imperati crestini daruindu-i cu gratia i-au facutu demni de increderea loru, precum Constantinu pre Silvestru si Teodoru pre Ambrosiu, nici decum nu aru fi intrelasatu a midiuloci modalitatea acésta a latirei credintiei. — Inse e periculosu a introduce atare innoire contraria datineloru de pàna aci ale bisericei, pentru ca aceea se opune dreptatiei naturale, de órece fiiulu dupa natura este alu tatalui seu: — „De jure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis sit sub cura patris. Unde contra justitiam naturalem esset, si puer antequam habeat usum rationis, a cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur invitis parentibus.“ Summae Theol. II-a-2-ae Quaest. X Art. 12.

Este legea naturei Ilustrii Domni Magnati! cá baiatulu intru inceputu se cugete cá instrumentulu inteligentiei tatalui seu, si se voiésca dupa dorinti'a aceluiasi. — Este efectulu naturei cá religiunea se sporésca pre calea instructiunei si a educatiunei parintesci luminate prin credintia. Deci déca biseric'a s'ar fi invoitu, cá baietii parintiloru necrestini fara voi'a acestora se fia crescuti in spiritu crestinescu: biseric'a prin atare sila si-ar fi stricatu numai sie-si, cà ar fi negatu acelu dreptu naturalu alu parintiloru, pre care se radiema, candu in urm'a spiritului religiosu alu parintiloru primeste pre baietii loru de credintiosi ai ei, nascéndu-i a dou'a óra in sacramentulu botezului.

Acésta efluintia naturala a dreptului de parinte, legislatiunea Ungariei o a respectatu totu-déuna, candu de es. Partis Primae Jurium et Consvetudinum Inclyti Regni Hungariae Titulo 51-o §. 7-o a recunoscutu dreptulu parintiloru de a poté pretinde restituirea prunciloru sedusi séu retienuti sub pretestulu religiunei, ori altui bine mai mare; candu in art. de CV. si CXI din anulu 1723, precum si in art. XXVI. din anulu 1765 a recunoscutu dreptulu parintiloru de a statori in sfer'a loru de activitate modalitatea instructiunei elementare si a educatiunei baietiloru sei, pregatirea si introducerea acelora in fiitórea loru cariera, — cresterea loru in religiunea propria, in intielesulu §-lui 2 din art, LIII alu anului 1868 concediendu-se numai individiloru cari au inplinitu anulu alu 18-le alu etatiei, trecerea la alta religiune.

Aceste si alte asemenea dispositiuni ale legislatiunei Ungariei dovedescu din destulu, cà legislatiunea tierei a fostu totudeauna petrunsa de acea convingere, cumca parintii nu se potu opri se nu inpartasiésca pre baietii loru intr'o instructiune si

educatiune spirituala conforma indemnului si consciintiei loru; a fostu totudéuna petrunsa de acea convingere, cà ar formá vetemarea unui dreptu naturalu fórte inportantu, a inpedecá séu a face inpossibilu aceea, cá parintii prin instructiune poporala elementara amesurata dorintiei loru se nu póta desvoltá mintea si vointi'a baietiloru sei dupa tipulu insusiriloru bune spirituale eredite in cas'a parintésca.

La obiectiunea ce ni-se face, cà in scólele nu numai militare, ci si in cele poporale infiintiate intre locuitorii fosteloru regimente confiniarie secuiesci si romanesci s'au facutu nescari incercari de a introduce limb'a germana; séu dupa cum se provóca Escelentia Sa domnulu ministru de culte si instructiune publica, insusi regulamentulu numitu „Ratio educationis" dejá a prescrisu „in scholis vernaculis" propunerea limbei magiare, imi-iau cutezarea a observá, cà intru càtu acele dispositiuni s'ar fi facutu in contra dorintiei parintiloru, nefiindu ele intemeiate pe dreptulu naturei, preste acelea logic'a fapteloru inca la tempulu seu a trecutu la ordinea dilei.

Aceste sunt Ilustrii Domni Magnati! observatiunile acele generali, cari am fostu constrensu a le propune cu umilintia spre motivarea votului meu. — Ele formédia temeiulu acelei declaratiuni, cum cá eu acestu proiectu de lege, intru càtu acela cu privire la baieti coprinde dispositiuni contrarie dorintiei parintiloru, si intru càtu acela restringe si margineste libertatea, de care s'a bucuratu pàna aci poporulu romanescu din patri'a, eu nu potu primi acestu proiectu de lege de bas'a pertractarei speciale.

Me opresce a primi si a sprigini unu atare proiectu de lege si insusi dreptulu publicu legalu alu tierei, care Parte Secunda Jurium et Consvetudinum Inclyti Regni Hungariae, in Generali, Titulo III-o §. 3 statorindu singurulu modu, dupa care sunt de a se aduce legile tierei, deodata defige si marginile acelea, cari nici insusi legislatiunea nu le póte desconsiderá, facandu amintire „Potissimum super rebus juri divino ac naturali praejudicantibus, atque etiam vetustae totius Hungaricae gentis libertati derogantibus", — si inplanta principiulu celu neprescriptibilu, care nu este iertatu a ilu perde din vedere intre nici o inpregiurare a tempuriloru si a secoliloru: „Salve semper divino naturalique jure."

Le-am datoritu acestea Ilustrii Domnii Magnati! causei diecesei romanesci unite a Lugosiului, a careia conditiune de viétia este limb'a romana, fiindu chiamata in limb'a acésta a-si inplini inalt'a missiune pre terenulu religiosu, moralu si culturalu. — Le-am datoritu docentiloru din dieces'a romanésca unita a Lugosiului, pre cari acestu proiectu de lege fórte i ingreunédia; — le-am datoritu poporeniloru mei, cari m'au rogatu, cá la loculu seu se punu unu cuventu intru apararea libertatiei loru de pàna aci si se pasiescu la acestu locu intru scutirea dreptului loru de parinti.

Acestea inplinindu-le, si multiumindu pentru rabdarea cavalerésca cu carea v'ati induratu a me ascultá, — acestu proiectu de lege nu ilu potu primi de basa la pertractare speciale.

Revista politica.

Sibiiu, 3 Junie st. n. 1879.

Professiunile de credintia si programele politice pe care le punu in circulatiune diferitele partide, fractiuni si individe politici in fati'a noueloru alegeri pentru parlamentulu austriacu, sunt oglind'a cea mai fidela a confusiunei de idei si a divergintiei de opiniuni, care caracterisédia situatiunea actuala.

Remarcabila din tóte punctele de vedere si fórte semnificativa este inse, unanimitatea cu care tóte acele professiuni de credintia si dari de séma asupra periódei legislative espirate, constata general'a nemultiumire ce domneste in monarchia, precum si critic'a si grav'a situatiune in care se afla acestu imperiu, atatu cu privire la politic'a sa interna catu si cea esterna. Acésta unanimitate merge pana a recunóste in fine, aceea ce pana acuma afara de nemti si de unguri, au recunoscut'o si o au afirmatu de repetiteori celelalte nationalitati, ca adeca consecintiele sistemului domnitoriu, mai curendu séu mai tardiu voru deveni fatale si nesuportabile chiaru pentru sustinetorii lui.

In fine dar' se convinsera si nemtii austriaci, ca dualismulu este unu esperimentu politicu, care nu numai ca n'au contribuitu la consolidarea si prosperarea monarchiei, ci ca n'au realisatu nici chiaru cele mai modeste sperantie si n'au corespunsu nici chiaru celoru mai indreptatite asteptari.

Mare trebue se le fia desceptiunea si amara trebue se le fi fostu amagirea, déca nemtii austriaci au perdutu curagiulu de a mai apará si a se mai identificá cu dualismulu, pe care astadi ilu declara a fi o calamitate care trebue delaturata!

Unulu din diarele cele mai serióse si mai de influintia din Ungari'a „Pesti Napló," infruntandu siovinismulu compatriotiloru sei, avu curagiulu mai dilele trecute se constate ca: „In patri'a ungurésca domneste o asia mare nemultiumire, decatu care n'a mai fostu de pe tempulu lui Bach. Plangerile in contra gubernului sunt la ordinea dilei, dar' si servilismulu fatia cu gubernulu este unu lucru de tóte dilele. Este inse inpossibile, cá acésta situatiune contraria naturei se mai duredie multu tempu, pentru ca dupa nemultiumire va urmá o revolutiune (felhaborodás) generala si unu observatoriu nepreocupatu póte predice dejá de pe acum ca: sórtea gubernului si a sistemului actualu nu va fi o cadere comuna, ci o nimicire totala."

Luandu notitia si inregistrandu aceste prediceri si presimtiri nici decum optimistice ale diariului ungurescu, noi ne marginimu a pune intrebarea: ca déca nemtii si chiaru ungurii s'au saturatu de bunatatile dualismului, avemu noi óre causa de a fi multiumiti cu elu? Respunsulu si 'lu póte dá ori care din noi, pentru ca elu nu póte fi decatu numai unulu.

Undele cestiunei orientale care n'a incetatu a clocoti, isi intindu cercurile loru din ce in ce mai multu spre fruntariele austro-ungare. Gratie conventiunei austro-turcesci, trupele aflatóre in Bosni'a si Hertiegovin'a, dupa repaosulu ce l'au avutu pana acuma, voru avea a se pune érasi in misicare spre pasialiculu Novi-Bazar, pentru cá se 'si inplinésca missiunea loru civilisatóre, primita prin mandatulu dela congresulu din Berlin.

In scurtu tempu, vomu avea deci a ne indreptá érasi atentiunea si ingrijirile nóstre asupra aceloru regiuni, cari pentru armat'a de ocupatiuni se voru preface intr'unu sangerosu campu de resbelu, déca albanesi voru ascultá de consiliele buniloru nostrii vecini, cari dorescu din sufletu, cá ocupatiunea pasialicului turcescu se nu fia mai putinu dramatica si variata precum a fostu aceea a celorulalte doue provincii.

Aleco pasia gubernatoriulu Rumeliei orientale, la plecarea sa din Constantinopolu primise dela suveranulu seu ordinu, cá se pórte fesulu turcescu. Dar' d'abea calca pe pamentulu bulgaru si locuitorii cari venisera se'lu bineventedie si se ilu primésca, vediendu ca elu pórta pe capu fesulu turcescu ér' nu palari'a bulgara, incepura a'lu fluerá, a remonstrá si a'lu amenintiá. Noului gubernatoru nu i remase alta de facutu, decatu pentru cá se faca si pe voia bulgariloru si a sultanului, se intre cu capulu golu in Filipopoli. Acolo apoi érasi s'au nascutu diferentie pentru stindardulu turcescu, pe cari bulgari nu voru se 'lu sufere nici alaturi cu celu bulgaru.

Mare naivitate se cere dela lumea politica, pentru cá ea se crédia in dogm'a inviolabilitatii tractatului dela Berlin. Punctele si prescrierile lui inca sunt d'abea la inceputulu realisarei loru si dejá au suferitu atatea modificari si interpretari, in catu putine au mai remasu neschimbate.

Organisatiunea Rumeliei orientale este o fictiune diplomatica si nu va trece multu, pana candu de nou creatulu principatu alu Bulgariei isi va proclamá unirea sa cu acea Rumelia orientala, care se pare ca esista numai pentru cá se probedie, ca Russi'a a cedatu in punctulu acesta numai, pentru cá se confirme absurditatea unei astfeliu de fictiuni.

Regatulu grecescu, care pana acuma a jucatu unu rolu fórte modestu, se pare ca vrea se reparedie ceea ce au intrelasatu de a face pana acuma. Elu adeca au inceputu se amenintie cu frase mari si cu mobilisare a armatei, déca Turci'a nu i va dá totu ce cere. Vomu vedea, déca nu va fi si acésta numai unu focu — grecescu, cá si acela dupa caderea Plevnei.

Unu decretu domnescu convóca Corpurile legislative ale Romaniei pe diu'a de astadi 22/3 Junie st. n.

Dela diet'a Ungariei.

Discursulu

deputatului Parteniu Cosma, tînutu in siedinti'a dela 5 Maiu a. c. a dietei Ungariei in cestiunea limbei magiare.

(Urmare.)

On. casa! peste totu, considerandu manier'a, cu care se pertractédia cestiunea de pe tapetu, atatu in camera catu si afara de camera, intr'adeveru se recere mare resolutiune, inaltu patriotismu, si nu putinu curagiu, cá cineva se se incumete a'si ridicá graiulu in contra proiectului de lege din cestiune; ca-ci domnii situatiunei, mai cu séma tinerii nostri barbati de statu dejá a priori, pana nici nu 'si-au deschisu gur'a, ii inferédia cu celu mai gravu pecatu — cu crima de nepatriotismu pe respectivii si ii infatiosiédia cá pe inamicii limbei magiare si ai statului magiaru.

Singura list'a celoru inscrisi contra proiectului de lege a fostu destulu motivu pentru D-lu raportoru, cá din inaltimea tribunei de raportoru, se proclame *urbi et orbi reproba*, respective regretarea sa cà: de si d-lui asia au cugetatu, cumcà acestu proiectu de lege in generalu dóra prin nimenea nu va fi atacatu in diet'a Ungariei — nu numai aceia se pregatescu a ilu combate, cari de cate ori este vorb'a de vre o fapta nationala totudéuna 'si reinnoiescu ingrijrile loru nationale, ci si de aceia, alu caroru patriotismu nimeni pana aci nu l'au contestatu. (intreruperi: au avutu dreptate!)

Asia dara: nu numai d-lu raportoru ci mai multi sunteti cari trageti la indoiala patriotismulu omului ingrijatu inca inainte de 'l-ati fi auditu!

Acestu tonu arogantu d-loru! nu numai ca este neparlamentaru, nu numai ca nu se cuvine in gur'a raportorului unei maioritati preponderante fatia de o minoritate disparutóre — cà-ci recunoscu, cà in cestiunea presenta maioritatea va fi preponderanta, — ci totuodata este insultatoriu pentru o parte a membriloru acestui parlamentu; ca-ci vindicandu patriotismulu numai pentru acei deputati, cari n'au datina a manifestá ingrijiri nationale totodata patriotismulu aceloru deputati, cari au si de aceste ingrijiri ilu timbrédia de dubiosu.

Marturisescu cà: vediendu pe domnulu presidentu dupa cuventarea d-lui deputatu Zay, cà 'si esprima parerea de reu pentru unele espressiuni ale acestuia, cari ar poté fi derogatóre pentru unii deputati, am cugetatu cà i va dá si d-lui raportoru portiunea cuvenita de reproba. A si facut'o prin admonitiunea sa indreptata la adres'a celoru ce voru sprijini proiectulu de lege: rugandu'i se fia moderati, si crutietori; inse acésta a fostu atatu de finu tiesuta, in catu dupa cum ilu cunoscu eu pe d-lu raportoru, nu credu se o fi luatu asupra'si.

Eu inse on. casa! 'mi iau voia cu tóta resolutiunea a protestá in contra acestoru feliu de suspitionari, si a rugá atatu pe d-lu raportoru, catu si pe altii, cari cu atata usiorintia inprósca cu patriotismulu, cá se aiba bunetate a nu luá in desiertu acestu nume santu, ca-ci dejá atata l'au tocitu, si atatu de tóte dilele l'au facutu in catu: ómenii seriosi incepu a face deschilinire intre patriotsmulu *modernu* si intre adeveratulu patriotismu, — si din celu modernu nu 'si poftescu.

On. casa! o cestiune seriósa, fórte serióse este obiectulu pusu la ordinea dilei. Dupa modest'a mea parere abia se va fi pertractatu in parlamentulu nostru o cestiune mai ponderósa, nu atatu pentru celea ce sunt esprese in proiectulu de lege, ci mai multu pentru acelea ce nu sunt esprese acolo, cari inse — facutu odata pasiulu primu — inevitabilu voru trebuí se urmedie, si merita prea multu, cá cu tóta seriositatea se desbatemu, se ne ascultamu unii pre altii cu paciintia, se cumpenimu motivele aduse cu maturitate, si se ne silimu a delaturá temerile juste acuma, candu nu e tardiu, pana candu lavin'a n'au pornitu; ca-ci déca va porni odata la vale, nu este potere cá se se puna stavila in decursulu ei, si nu este profetu, care se ne scie povesti: ce dimensiuni va luá pana candu va ajunge in prapastie?

Atatu raportulu comissiunei catu si oratorii cari s'au declaratu pana aci, toti consimtiescu intru aceea, cà introducerea limbei magiare cá studiu obligatu in scólele popolare nu este scopulu, ci este numai *pasiulu antaiu* catra scopu, — numai inceputulu actiunei, prin urmare negresitu trebue se ne asteptamu la continuarea actiunei. Apoi aceia caroru le au succesu a aduce acestu proiectu in camera, nu se voru multiumi cu atata, ci se voru folosi de tóte midilócele cá se'si ajunga scopulu loru de magiarisare cu ori ce pretiu din care nici acuma nu facu secretu (contradiceri in steng'a estrema).

Komjaty: „Cine sunt aceia?"

Cosma: Eu nu voescu se pomenescu numele nimenui cu asta ocasiune, inse déca me provocati voiu fi necessitátu a esi si cu nume.

Komjaty: „Poftimu!"

Cosma: Apoi bine! déca chiar' voesci? intr'altii si d-ta esti unulu, care sub decursulu acestei desbateri chiar' pe loculu acest'a 'mi-ai disu: cà voesci se magiarisezi nationalitatile nemagiare „cu feru si cu focu" (*tüzzel vassal*), cu orice pretiu!

Asta este politic'a D-vóstra, si la acésta actiune considerati D-vóstra de „pasiulu primu" proiectulu de lege de sub discussiune. (Aprobari in steng'a estrema si esclamari — de „adeveratu este!"). Asia dara amu dreptu d-loru? Cu atatu mai bine! pana aci se negá acésta si din drépt'a si din steng'a, de aci incolo celu putinu ne potemu provocá la acésta constatare!

On. casa! Spre ajungerea scopului espresu in acestu proiectu, spre ducerea in deplinire a acestui scopu defeliu nu sunt necesare midilócele ce ni se recomanda.

Ve declaru inainte, cà eu nu sum, n'amu fostu, si nici odata nu voiu fi contra la aceea, cá fia-care cetatiénu alu acestei patrie déca numai póte se invetie limb'a magiara, pentru, cà aceea numai folosi i póte (Aprobari vii) sê invetie si pe cea nemtiésca, ca-ci si de aceea are lipsa (strigari in stang'a: de aceea n'are nici o lipsa!") se invetie chiar' si cea franceza (contradiceri in stang'a estrema si esclamari; „dóra si pe cea rusésca!?") Cine are lipsa de ea invetie-o si pe acésta!

Eu m'asiu fórte bucurá, de cumva fia-care romanu ar sci limb'a magiara si cà nu sunt cu antipathia catra ea ve dovedescu cu fapt'a, cà eu inca m'am nisuitu a o invetiá, si precum vedeti o vorbescu binisioru; inse a o generalisá acésta intre referintiele nóstre etnografice in — Ungari'a este absolutu inpossibilu.

Eu n'asiu avé nimicu in contr'a scopului ce se esprima in introducerea proiectului de lege, cá adeca: „fia-carui cetatiénu alu statului se i se dea ocasiune potrivita de a'si poté insusi limb'a magiará cá limba oficiósa a statului,“ mai cu séma de cumva aceea s'ar esecutá astfelu precum se dice in motivele comissiunei — adeca: cu incetulu si cu cea mai mare crutiare, fara cá se se aplice forti'a, fara cá se se poftésca cá ori care nationalitate din patrie se se lipsésca de limb'a sa, séu se'si neglige nici catu de putinu desvoltarea limbei sale.“

Contra unei asemenea esecutari a scopului espresu in proiectu — nu credu se fia unu omu in patri'a nóstra, care se póta avé ingrijiri fundate.

Inse d-loru! care este corolariulu adeveratu alu acestoru premise? Acela: cá statulu pe spesele sale se infiintiedie in fia-care comuna déca póte, séu celu putinu in centre scóle, in cari acei cari voescu se póta invetiá limb'a magiara.

Va se dica: introducerea proiectului de lege presupune dispositiuni permissive si institute de ale statului; candu vine apoi la modulu esecutarii acestui principiu, nu mai este vorba de permissivitate, ci se recomanda dispositiuni imperative, si realisarea acestora nu pe spesele statului, ci in cea mai mare parte pe spesele confessiuniloru si a privatiloru, cari din cruntele loru sudori au infiintiatu scolile pe care cu multu necadiu le sustînu, fara de a fi ajutorate din partea statului, nu numai materialminte, dar' nici chiar' moralminte, — ca-ci eu v'asiu sci enará destule casuri, in cari organele statului — si inca nu numai cele denumite, ci si chiar' cele alese, au denegatu si celu mai micu sucursu moralu scóleloru confessionali, si n'au facutu nici macaru atata, cá se incassedie salariulu bietului invetiatoriu, ca-ci — dicu ei — in interesulu statului nu este sustînerea scóleloru confessionali, ci straformarea loru in scóle comunali.

Se tinteste dar' la succesiv'a amortisare a scóleloru confessionali si la transformarea loru in comunale.

Ei dar' acestea sunt proprietatea fonduriloru cari le sustînu.

Simonyi Ernő: „Ducasi fondurile, nimenea nu se atinge de ele!“

Cosma: Fara de fonduri nu veti poté sustiné scóle, ca-ci fara plata nu va invetiá niminea nici romanesce nici unguresce! —

Si sunt proprietatea aceloru confessiuni, si aceloru privati cari le au infiintiatu, cari singuri sunt in dreptu a dispune de ele.

Eu d-loru din datele statistice cari ni le au presentatu d-lu referinte in cuventulu seu de introducere, prin cari ne arata: catu de mare este disproportiunea intre numerulu celu mare alu scóleloru confessionale si celu micu alu scóleleru sustînute prin statu — tragu alte consecinte decatu ce au trasu densulu. Eu de aci nu tragu acea consecintia: cá se ne nisuimu a transformá catu de multe scóle confessionale in de celea comunale, ci aceea: cá se ne bagamu bine de séma, se ne nisuimu cá acelu capitalu mare, cu care contribuescu confessiunile pentru scopulu invetiamentului se'lu conservamu, se nu-li luamu voi'a confessiuniloru de a ne sprigini, si se nu le silimu a'si subtrage sucursulu si capitalele sale dela invetiamentu, ca-ci in casulu acela statulu va trebui se sacrifice neasemenatu mai multu cá astadi pentru invetiamentu.

Repetu: cà nu intr'atata scopulu catu modulu esecutarei lui insufla ingrigiri, ca-ci la esecutare in zadaru contestati, negresitu se va atacá si dreptulu de proprietate si autonomi'a confessiuniloru — de cumva nutrimu concepte adeverate despre autonomi'a si nu voimu se o reducemu dupa placu. Si me temu cà astfelui cum este la noi organisatu invetiamentulu, cu organele subalterne de astadi ale gubernului, se voru escá atatea vecsatiuni, atatea frecari si atatea neintielegeri intre organele esecutive ale gubernului si intre autoritatile superiori ale autonomieloru bisericesci, in catu fia inspirate acelea de cea mai mare bunavointia pentru punerea in lucrare a acestei legi — vrendu, nevrendu, voru fi silite se lase invetiamentulu intregu in sarcin'a statului, sau statulu va rumpe cu ele. (Va urmá.)

Romani'a.

— (Serbarea nationala din 10 Maiu in Bucuresci.)

Reproducemu dupa „Monitoriulu“ discursurile pronunciate cu ocasiunea serbarii memorabilei dile de 10 Maiu, precum si unele amenunte care ne-au scapatu din vedere in darea de séma pe care amu facutu-o in numerulu nostru de ieri despre acésta serbatóre.

Dupa serversirea Te-Deumului, oficiatu de catre I. P. S. S. Metropolitulu primatu incongiuratu de inaltulu cleru, d. colonelu N. Dabija, ministru de resbelu, a pronunciatu urmatoriulu discursu:

„Maria Ta,

„Istori'a tierei si a lupteloru prin care armat'a romana a trecutu, in timpii gloriosi ai stramosiloru nostri, lasase in ânimile nóstre ale tutuloru mandri'a trecutului si speranti'a viitoriului. Candu Maria Ta ai facutu apelu la bratiulu si devotamentulu nostru, aceste simtieminte erau calitatile ce aduceamu la servitiulu tierei si, Maria Ta, increderea ce ati pusu in noi chiaru dela inceputu ne-a datu aventulu de care avému nevoie cá armata tinera. Maria Tea ne-ati condusu in inpregiurari grele si ati sciutu a face se se renasca in noi simtiementulu vechei glorii de care astadi ne gasimu mandri si suntemu recunoscetori Mariei Tale. Cá omagiu alu recunoscintiei nóstre, cá semnu alu devotamentului nostru deplinu, noi aci, representanti ai armatei din tóte trupele, fericiti a fi strinsi in giurulu Mariei Tale, rugamu se primiti acésta spada de onóre si s'o purtati in aducerea a-minte a dilei de astadi si a lupteloru din campani'a trecuta. Acei cari au luatu parte la isbandele dela Grivitia, Plevna, Rahova, Smardanu si altele, candu voru vedea acésta spada lucindu in manele Mariei Tale voru simti acelu focu sacru ce pórta cu sine victoria si voru gasi noui ocasii spre a perpetuá intre generatiunile viitóre numele Marelui Capitanu Carolu I. Domnulu Romaniloru. Se traiesci Maria Ta ani multi pentru fericirea tierei. Se traiésca pré scump'a si pré iubit'a nóstra Dómna Elisabet'a. Lips'a Mariei Sale Regale dela acésta solemnitate militara o simtimu cu mare parere de reu, ca-ci M. S. R. Dómna a fostu, in timpulu suferintiei nostre din campanie, o mama buna si milostiva pentru ostasii romani. Noi amu fi fostu pré fericiti déca in persóna i-am fi potutu aretá simtiemintele nóstre de devotamentu, de iubire si de recunoscintia.“

Dupa terminarea discursului tînutu de d. ministru de resbelu, delegatii intregei armate d'inpreuna cu comissiunea, avendu in capulu loru pe d. generalu de divisie A. Cernatu au presentatu Mariei Sale Regale spad'a de onóre pusa pe perina si tînuta de sergenti din tóte armele.

A. S. R. Domnulu, luandu spad'a in mana, a pronunciatu cu glasu tare urmatórele cuvinte:

„Primescu cu mandrie acésta sabie cá unu semnu de dragoste a scumpei Mele armate, care, prin vitejia ei, a reinviatu timpurile gloriose ale trecutului. O primescu cá o pretiósa amintire a acestei mari epoce prin care amu trecutu inpreuna, inpartasindu grije si dorere, pericolu si sperantia, si din care amu esitu cu onóre. Déca ni se stringe ânima gandindu la eroii cadiuti, nu vomu plange, ca-ci din mormentulu loru a infloritu independentia tierei. Se dea Dumnedieu, cá spad'a acésta se remana unu lungu siru de ani in somnu adancu; inse, déca ea va fi chiemata la lupta, atunci se stralucésca in capulu vitejiloru!

„Traiésca brav'a nóstra armata!

Aceste cuvinte ale Pré Inaltiatului nostru Domnu au fostu acoperite de strigatele entusiaste de ura ale multimii.

Primariulu orasiului, precum si consiliulu judetiului Ilfovu, au oferitu apoi A. S. R. Domnului, in numele orasiului si alu judetiului, fia-care cate o frumósa coróna de stejaru, avendu pe banderolele tricolore inscriptiunea: „Bunului nostru Suveranu.“

Presiedintele Comitetului permanentu alu judetiului Ilfovu, d. S. Papadopolu, oferindu coróna, a rostitu urmatoriulu discursu:

„Maria Ta,

„Primesce cu buna vointia acésta coróna ce vi se ofere din partea districtului Ilfovu, in memori'a dilei de 10 Maiu, aniversar'a suirii pe tronu a Mariei Tale si a proclamarii independintiei. Ea de si neinsemnata pe langa coróna de lauri ce ati castigatu pe pamentulu Bulgariei, luptandu-ve cá capitanu alu armateloru romane pentru independintia tierei, dér vi se ofere cu iubire si cu devotamentu.“

„Se traiesci Maria Ta! Se traiésca Maria Sa Dómn'a si brav'a nóstra armata.“

A. S. R. Domnulu a aretatu multiumirile sale acestoru autoritati, esprimandu totu-odata dlui primaru bucuri'a ce resimte de a vedea capital'a totu-deauna in fruntea fapteloru celoru mari seversite in tiéra.

Dupa aceia a urmatu defilarea si reintórcerea M. Sale Domnitoriului la palatu, dupa cum amu aretatu ieri.

Éca inca cate-va amenunte despre banchetulu dela Cotroceni, despre care amu vorbitu in numerulu de ieri.

Curtea palatului erá inpodobita cu trofee de arme inpietite cu ghirlande de stejaru si ornata cu drapele tricolore. Mesele decorate cu flori si verdétia, erau asiediate in giurulu bisericei si la intrarea gradinei.

La sfirsitulu prandiului A. S. R. Domnulu, avendu in drépta pe Augustulu Seu frate, a radicatu urmatoriulu toastu:

„Diu'a de 10 Maiu a fostu proclamata de tiéra cá serbare nationala; astadi acésta di a devenitu si mai scumpa ânimei mele prin dragostea si increderea ce mi-a aretatu armat'a.

„Voiu pastrá frumósa spada, daruita de oficiari, subt-oficiari si soldati, cá celu mai scumpu odoru. Radicu acestu paharu in sanetatea bravei armate, care de-apururea va remané padi'a iubitei nóstre patrii.

„Se traiésca ostasii romani!“

La acestu toastu, acoperitu de viuele urale ale oficiariloru si soldatiloru, d. ministru de resbelu a respunsu prin strigate de:

Se traiésca A. S. R. Domnu.
Se traiésca A. S. R. Dómn'a.

Urale prelungite au urmatu cuvintele d-lui ministru de resbelu.

In totu timpulu prandiului A. S. R. Dómna, care nefiindu pe deplinu insanatosiata nu potuse asistá la ceremonia de diminétia, a privitu la banchetu de pe peronulu palatului, inconjurata de dómnele curtii Sale.

Dupa terminarea banchetului, A. S. R. Domnulu si Principele Leopold, inconjurati de toti dnii oficiari, au trecutu in gradin'a palatului, unde au convorbitu in parte cu fia-care in modulu celu mai cordialu.

La órele 6 si jum. toti delegatii corpuriloru au defilatu pe aleea parcului d'inaintea A. S. R. Dómnei, care trecuse cu curtea Sa pe balconulu ce are vederea pe acésta aleea.

Delegatii armatei au aclamatu in modulu celu mai caldurosu pe A. S. R. Dómna, salutandu in Altetia Sa Regala pe mam'a ranitiloru, care in totu timpulu campaniei a fostu neobosita in alinarea suferindiloru si ingrijirea familieloru loru.

Dupa defilare, soldatii au jucatu diferite dantiuri nationale, in presentia Marieloru Loru, care ii priviau cu o deosebita placere.

La 8 óre, delegatii, grade inferióre, avendu doue musici in capulu loru, au plecatu in gradin'a Cismegiului spre a asteptá acolo sosirea A. S. R. Domnului si a Augustului Seu frate.

La intrarea principala a gradinei, frumosu iluminata si unde se aflá unu transparentu infatisiandu, prin focuri de gasu, armele comunei Bucuresci, d. primaru alu capitalei, cu consiliulu municipalu, si d. ministru de resbelu, cu toti dnii oficiari ai delegatiuniloru divisionare si ai garnisónei, au intempinatu pe Mariele Loru. Cititorii nostri cunoscu restulu. Mai adaogemu numai ca A. S. R. Domnulu, multiumindu dlui ministru de resbelu si dlui primaru pentru frumósa serbare ce I-s'a facutu, i-a insarcinatu a fi interpretii Sei catre toti cari din ânima au luatu parte la densa, si s'a retrasu apoi, cu A. S. Principele Leopold, la órele 10 si jumetate, intorcenduse la palatulu dela Cotroceni.

In aceiasi di, unu mare numeru de persóne s'au inscrisu la palatulu din Bucuresci, si depesi de felicitatiuni din tóte anghiurile tierei si din strainetate s'au adresatu MM. LL. RR. Domnului si Dómnei.

„Romanulu.“

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Lugosiu, 19/7 Maiu. Credu cà fi v'a inpartasitu cineva solemnitatea primirei episcopului diecesanu Victoru Mihályi la intórcerea sa dela B.-Pesta, ceea ce se intemplà cá prin unu destinu cerescu tocma in dio'a istorica, pentru noi in veci memorabile, din 3/15 Maiu. Inteligentia inse si poporulu romanescu, inpinsu de instinctulu seu candu simte apropiandu-se càte unu mare pericolu, nu se indestuli numai cu atàta, ci orasieni si locuitori dela sate inprovisara in 6/18 in onórea Preas. sale una serenada cu facle, la care participà cu mare zelu Reuniunea locale de cantari, insocita si de bravulu choru poporale din comun'a vecin'a Costerulu mare. Plói'a care nu voiá se incetedie, nu a inpedecatu intru nimicu executarea acestui actu de recunoscintia si omagiu adusu curagiosului archiereu luptatoriu pentru drepturile poporului, care purcedu dela insusi Dumnedieu Creatorulu si Conservatorulu Universului. Pe la 8½ óre sér'a multimea cá de 3 mii, intre carii erá unu numeru considerabile de sateni veniti inadinsu si pociu dice, pe neasteptate la acea manifestatiune, plecandu din curtea s. biserici gr. resaritene in frunte cu 100 tortie (facle) candu ajunse in fati'a resiedentiei episcopesci, se formà unu semicercu, éra reuniunile filarmonice intonara „Cantulu gintei latine,“ dupa care preas. sa domnulu episcopu esí pe balconu, éra dn. advocatu Coriolanu Brediceanu ii adressà urmatóri'a salutare:

„Ilustrissime si Prea Santite Parinte Episcópe!

Poporulu carele nu-si iubesce limbá si natiunea sa, nu merita se esiste si nu va esistá.

Dieci de secoli trecura de candu noi unu bratiu a mamei „Rom'a“ amu coprinsu acestu pamentu si cu glori'a strabuna pre frunte, cu iubirea limbei si natiunei nóstre in ânima, amu vediutu trecandu secolu dupa secolu cu fortiale, viforele si uneltirile loru, dar': Romani ne au aflatu romani ne au lasatu.“

Pentru cà poporulu consciu de tesaurulu ce contiene limbá sa nationala, mandru pre caracterulu seu de romanu au cautatu si au aflatu asilu securu limbei si natiunei sale in Biserica si Scóla.

Biseric'a! mam'a nóstra buna au scutitu cu d-diescii si neinvingiverii sei muri „individualitatea nóstra nationale.“ — Scolá! isvorulu desteptarei au nutritu flacar'a nationale a iubirei limbei si natiunei nóstre.

Acestea asile eluptate cu nespuse jertfe prin devotamentulu poporului nostru catra vatr'a stramosiésca, prin torenti de sange catra Domnitoriu, — castigate prin admirabil'a contopire a patriotismului cu caracterulu nationale, acestea asile au fostu pàna acuma garantate si prin legea positiva.

Prin proiectulu de lege care va se prescrie introducerea limbei magiare de studiu obligatu in scólele nóstre poporale si confessionale, vedemu paralisate drepturile naturale ale parintiloru de a oltui in ânim'a prunciloru loru in limb'a materna simtirile si caracterele loru, — nu numai autonomiá Bisericei si a Scólei romane, ci si ingreunatu in modu nesuportabile instructiunea intelectuale, si prin acésta progresulu culturalu alu poporului nostru, vedemu periclitata esistentia aloru mii de docenti, cari in bun'a credintia, dupa tóte formele legei si-au intemeiatu famili'a loru si fericirea acelora pre acésta cariera pre catu de sublima asia si de grea si amara.

Nici actulu accentuatei fratietati, nici semnulu pretinsei egalitati, nici speranti'a unui succesu practicu nu vedemu in acelu proiectu, ci cu ingrigiri basate cunóscemu inportanti'a cestiunei si greutatea situatiunei nóstre.

Cestiunile inportante, situatiunile grave au nascutu pururea luptatori buni, dar' au aflatu si natiunea romana totudéuna una in credintia si simtimintele sale.

Ilustritatea Ta cá membru alu casei magnatiloru ai manifestatu simtimintele Ilustritatei Vóstre fatia de acestu proiectu; dar' ve asecuru cum cà cuvintele rostite de Ilustritatea Vóstra in acelasiu inaltu corpu legislativu din litera in litera coprindu simtimintele poporului romanu.

Si noi poporulu coadunatu din acestu orasiu si din pregiuru pentru acésta drépta si sincera comunicare a convictiunei nóstre in modu solemnu si serbatorescu Ti esprimamu multiamitá si recunoscinti'a nóstra profunda! Ti-aducemu omagiele nóstre fiiesci! Acestu pasiu alu Ilustritatiei Vóstre e adeveratu pasiu alu unui bravu luptatoriu, e sincer'a si parintésc'a ingrigire pentru Biserica si Scóla, limba si natiune.

Si fericirea nóstra de a ve vedé la inaltimea chiamarei cresce, vediendu si pre ceialalti Ilustrii capi ai bisericeloru romane patrunsi de asemenea simtiminte si conscii de inalt'a loru missiune. E nespusa fericirea nóstra candu acésta armonia de convictiuni a capiloru, conducatoriloru si pastoriloru oglindéza numai simtimintele poporului, iubirea limbei si a natiunei de romanu.

Intréga natiune fiindu la „unu cugetu la o simtire“ ventulu ce tinde a stinge vá nutri flacar'a iubirei limbei si natiunei nóstre, si in fatia acestui proiectu cu incredere potemu strigá: Romani ne ai aflatu, romani ne-vei lasá. Se traiesci Maria Ta!!!

La acestea episcopulu respunse:

„Spectate Domnule Advocatu! Stimati Domni si ubiti in Chtosu Fii! Precatu de nésceptata si suprinliatória 'mi vine ovatiunea ce poporulu romanescu din Lugosiu si juru a binevoitu a-mi face in momentulu acesta: pre atatu de tare me mangaia acea inpregiurare inbucuratória, cà in cestiunea cea inportanta a dilei, interesele bisericeloru, ale scóleloru si ale poporului ce stau sub ascultarea acestui S. Scaunu Episcopescu se intalnescu cu simtimintele, dorintiele si ingrigirile Domnieloru Vóstre, mai 'nainte cu viue cuvinte descoperite.

Acésta S. Episcopia din grati'a prea inalta intemeiata spre latirea culturei religiose-morale intre poporulu romanescu din aceste tienuturi, intr'unu restempu de unu patrariu de secolu s'a nevoitu cu staruintia si consecuentia a intari temeliele caseloru, si a strenge legaturele de familia intre poporulu crestinescu, nu a intrelasatu a-lu indemná cá prin cumpetu si diligintia se scutésca vétr'a si mosi'a parintésca, prin respectarea drepturiloru de aprópelui, prin supunere la legile sanctionate, si prin ascultarea de diregatoriele legiuite asiediate, se-si asecuredie un'a viétia pacinica si liniscita; pentru ca bunastarea temporale a poporului este temeiulu si conditiunea a tóta desvoltarea intelectuale si spirituale.

De acea cu temeiu se póte dice cà si acestu S. Scaunu Episcopescu prin bisericele si scólele lui subordinate a fostu si este asilulu poporului romanescu precum si alu limbei lui, dinpreuna cu tóte insusirile laudabile, cari formédia caracterulu individuale alu acestui poporu dreptuce multiamindu-ve pentru aretarea simtieminteloru de stima sincera si de incredere, se-mi fia iertatu cà acelea se-le privescu cá espressiunea fidelitatiei Domnieloru vóstre carea precum in trecutu, asia si pre venitoriu intre ori ce feliu de inpregiurari o veti dovedi catra patri'a Ungari'a si catra institutiunile ei.

Era recunoscinti'a omagiala catra Preainaltulu Tronu, care a scapatu pre parintii vostrii de sub jugulu sub care gemeau 150 ani si a infiintiatu in aceste tienuturi un'a provincia infloritóre ne indémna si acum cá si cu tóta ocasiunea binevenita a dori cá Preainduratulu Ddieu pre Majestatea Sa imperatulu Austriei si Regele Apostolicu alu Ungariei Franciscu Iosifu I preagratiosulu intemeiatoriu alu acestei Sante Episcopie, spre bunastarea Monarchiei si spre indestulirea popóreloru ei dinpreuna cu tóta prea inalt'a casa domnitóre la multi ani fericiti se-lu traiésca."

Dupa acestu respunsu se cantà „Mei Tatare" si „Dulce e viéti'a", dupa care multimea se duse la ale sale, cu sufletu consolatu si cu ânim'a incaldita, cà totu mai are destui pastori decisi a'si dá sufletulu pentru turma.

— Ighiu sub póla muntiloru apuseni. — (Unu echo dela 3/15 Maiu 1879.) Angerulu a strigatu, romane bucurate, cà-ci libertatea ta a inviatu din mormentu! Momentuositatea dilei de 3/15 Maiu 1848, — asia cutediu se dicu cà pentru poporulu si natiunea romana, — este mai mare decatu diu'a invierei mantuitoriului Isusu Christosu; — cà-ci pre candu prin invierea mantuitoriului se dice ca amu fi scutiti de muncile infernului, — pre atunci prin mórtea martiriloru dela 1848, — poporulu romanu a reinviatu si si-a recascigatu libertatea! Déca deci, — poporulu romanu, respanditu pre tóte vaile si campiele isi serbédia diu'a reinvierei sale din muncile in care a fostu incatenatu secoli intregi — nu face altu-ceva, decatu aceia, ce facu totii crestini in genere prin serbarea santeloru pasci!

Acestei datorintie sante a satisfacutu dupa potinti'a inpregiurariloru actuale si romani de sub pol'a apuseniloru si in specie fratii romani din locu.

Spre a potea inse intr'uni intregu poporulu romanu din Ighiu la acésta serbare marétia, — adeca uniti si neuniti — (pre campulu libertati dela „Roma mica" in 3/15 Maiu 1848 s'a adunatu nu uniti si neuniti, ci totii romanii de unu sange si de-o mama, — toti uniti in cugete si simtiri) — s'a fostu decisu prin o intielegere fratiésca inca inainte de acésta cu cativa ani, cá liturgia si parastasulu se le celebredie intr'unu anu parochulu neunitu, ér' in altu anu celu unitu. In anulu acesta s'a intemplatu deci celebrarea in biseric'a gr.-cat. de catra d. parochu V. Andrea, la carea a asistatu si poporulu gr.-or. cu d. parochu J. Maximu in frunte. Poporulu adunatu a fostu inbracatu serbatoreste si inpreuna cu functionantele s'a rugatu pentru indelungat'a viétia a iubitului nostru imperatu si rege Fr. Iosifu I — a intregei case Domnitóre, — pentru o viétia lunga a ambiloru archiepiscopi si metropoliti romani, — precum si pentru repoasulu dulce si eternu alu martiriloru din 1848. La finea serviciului divinu functionantele parochu V. Andrea a rostitu o cuventare catu se póte de acomodata momentuositati dilei de 3/15 Maiu. Divinu si melodiosu a sunatu intonarea poesiei nemuritoriului A. Muresianu „Dormiti in pace umbre, martiri ai romanimei, Ce in lupte sangeróse, cadiandu va-ti ruptu de noi, etc. etc."

In onórea dilei, — bravii Ighieni cá totu-deauna asia si asta-data au arangeatu si unu prandiu modestu — adeca mai multu pomeana — la care si secsulu frumosu inca a fostu binisioru representatu. Primulu toastu a fostu pentru imperatu si rege; alu douilea pentru ambi prelati romani, precum si pentru acea intelegintia romana, ce este devotata cu corpu si spiritu pentru prosperarea si fericirea natiunei si patriei romane. Meritulu acestei serbari frumóse se atribue cu totu dreptulu pre langa ambii domni preoti locali, dloru N. Florescu jun., Papu Iuonu, Dr. Kisbacu si cati-va proprietari de frunte si bravi civi romani, carii in unire si concordie, nici intrunu anu nu intrelasa acésta serbare marétia si istorica! Deie ceriulu, cá ultimele cuvinte de rugaciune cu carii a espiratu nemuritoriulu pastoriu si prelatu romanu Alesandru Sterca Siulutiu: „Dómne! tie-ti recomandu biseric'a, patri'a si natiunea mea; tu nu ai parasitu niciodata pre poporulu romanu, ajuta-i si acum, cà-ci are multi inamici" se fia audite de Atotupoterniculu creatoriu si se se indure spre noi, cà-ci érasi amu ajunsu in pericolu, cá se ni se rapésca celu mai scumpu tesauru adeca limb'a: „Murimu mai bine in lupta, cu glorie deplina, decatu se fimu sclavi érasi in vechiulu nostru pamentu"!!

Barnutiu.

Sciri diverse.

— (Incendiu terribilu.*) In comun'a Romosiu din cerculu pretoriale alu Orastiei, la 27 Maiu a. c. 2½ óre dupa amédi, pecandu radiele sórelui ale unei dile dintre cele mai calduróse din anulu acesta se reflectau in directiune perpendiculara asupra nóstra, a eruptu unu incendiu dintre cele mai infricosiate si tocmai in fruntea si la midiloculu comunei, unde asia dicandu erá depusa intréga vistieria a comunei. Foculu s'au escatu mai antaiu la siur'a unui proprietariu, unde s'au observatu cà aceea siura deodata a fostu coprinsa din tóte partile de flacarile focului, care apoi cu repediciunea fulgerului, luandu dimensiuni din ce in ce totu mai mari s'a estinsu d'a culmea asupra tuturoru edificieloru situate de ambe partile stradei principale pana in riulu comunei. Strad'a principala, in decursulu de unde se ivise si pana la riu, unde se alinase foculu, de si destulu de spatiosa erá inadusita, ascunsa si inpenetrabila de foculu ce 'si imbiná flacarile sale inaltiate deasupra ei. Nu multu timpu a trecutu pentru cá averea mistuita de flacarile acestui focu neinvingibilu, dupa datele acestui oficiu notarialu si a primariei se se constate oficiosu cu 14,000 fl. v, a. In specialu, s'a prefacutu in scrumu si cenusia 40 case acoperite cu paie si cu tigle; 58 de siure si tóte celelalte edifici apartînetóre; bucate, nutretiulu viteloru si totu ce bietulu plugaru romanu isi mai are agonisitu pre langa cas'a si gradin'a sa.

O catastrofa desastrósa acésta cu atata mai vîrtosu cu catu foculu s'a escatu intr'unu tempu pe candu barbatii ocupati fiindu cu aratulu pela campu, numai femeile si copii slabi si nepotinciosi erau pe acasa, si unoru-a chiaru si cele mai de lipsa articole le lipsescu astadi, nepotendu-le scapá de préd'a focului incinsu asupra loru,

Regretamu tare si nu potemu se nu atingemu la acestu locu si acea inpregiurare, ca pompierii din Orastia, o institutiune vechia, dotata inca de pe timpurile strabuniloru nostrii, a carei scopu salutariu in tempii mai noi si la noi a apucatu redacini tari si a carei intentiune de urmarita astadi dejá s'a vîrîtu si cu incetulu cu incetulu se va strecurá si incuibá in tóte vicisitudinele omenimei, — dicemu: cum de acesti pompieri premiati in anulu trecutu si chiaru de Maiestatea sa imperatulu insusi, de si de altmintrelea bine disciplinati si organisati si provediuti mai cu tóte requisitele de lipsa, a intrelasatu de a se presentá si mai bine au preferitu a escelá cu tóta a loru absentia la nenorocirea nóstra, de si Orasti'a resiedínti'a loru d'abia este de o óra indepartata de Romosiu. — Acésta manopera nejustificavera si neesplicavera escita si mai mare amaratiune in sufletulu nostru cu atata mai vîrtosu, ca chiaru unii din pompierii Orastiei, s'au declaratu catra subscrisulu, ca densii facendu intrebarea catra primariulu politicu alu Orastiei, acesta au disu ca nu permite escursiunea societatii, ca-ci nu este provocatu si ca comun'a nu va solvi spesele de transportu a requisiteloru.

Fatia de acésta neincuviintiare si temere ca nu se voru solví spesele din partea comunei 'mi esprimu parerea de reu, pentru ca comun'a ecésta isi pricepe chiemarea sa si bucurosu ar fi solvitu ori si catu de insemnate spese, déca nu din alta parte apoi din venitele comunei.

Alta ests caus'a cu Romos, aceia inse remane pana cu alta ocasiune, candu voiu avé si tempu si 'mi voiu luá alta tema.

Totu in pretur'a Orastiei si notariatulu Romosiului s'a escatu la 10 Maiu a. c. in comun'a vecina Romosielu unu asemenea focu, care a consumatu 8 case, 9 siuri si a nimicitu una avere de 2000 fl. v. a. Una dauna fórte simtita si considerabila este si acésta pentru bietii dearsi cu atatu mai vertosu, cu catu victimele acestui incendiu, si de altmintrelea se luptau ne intreruptu cu lipsele traiului loru de tóte dilele.

In urm'a acestoru calamitati atatu de triste pentru noi, primariile comunali din Romosiu si Romosielu isi tînu de datorintia crestinésca, candu indemnati de simtiulu imprimatu in internulu ânimiloru loru triste de aceste doue catastrofe, apelandu la simtiulu de umanitate alu deaproapelui, se róga, cá toti binefacatorii si ajutatorii se acurga grabnicu cu sucursulu loru possibile la alinarea suferintieloru nefericitiloru dearsi si ofrandele loru molcomitóre se bine-voiésca ale tramite la adres'a primariei comunale din Romosiu.

Bis dat, qui cito dat!

Romosiu la 29 Maiu 1879.

Laurianu Bercianu,
notariu cercuale.

*) Onor. redactiuni ale celorulalte diare romane din patrie sunt rogate a reproduce acestu apelu.

— (Obolulu Romaniei pentru Szeghedin.) Multiamita sentimenteloru generóse de cari au fostu totu d'a-una animati Romanii, multiamita staruintieloru E. E. L. L. Comitelui de Hoyos ambasadorulu Austro-Ungariei si sotiei sale, precum si comitetului centralu austro-ungaru de bine facere — si in fine, multiamita energiei si staruintieloru neobosite ale dlui tipografu Ionu Weiss, ajutórele adunate in Romani'a si tràmise dejá la destinatiunea loru, au ajunsu pana adi la o suma destulu de insemnata.

Ast-felu la ambasad'a austro-ungara s'au primitu de la M. S. R. Domnitoriulu lei noi 2000, si inca 1000 cu ocasiunea representatiei teatrale, dela gubernulu romanu 20,000, dela Jokey-Clubu din Bucuresci 1000, dela Efori'a spitaleloru 1000, dela functionarii eforiei 1401 bani 40, dela cavalerulu de Walberg 1000, produsulu unei colecte din Giurgiu 300, administratia spitalului Brancovenescu 1500, d-sóra Blanche din Bucuresci 100, Banc'a Romaniei 1000, societatea Hilaria 100, produsulu representatiei teatrale din Bucuresci 9300, societatea Zion din Giurgiu 103, doctorulu Steiner junioru 500, produsulu unei colecte facute de dómnele Wiesner si Focsaner 400, produsulu unei subscriptii din partea mai multoru functionarí pendinti de ministerulu justitiei 1724, bani 40. — Totalu 42,909 lei si 40 bani.

Banii adunati de d. Iónu Weiss si tramisi dejá la destinatiunea loru se urca la sum'a de 10,000 lei noi. Afara de acestia sunt inca stransi càte-va sute, remaindu a se inaintá indata ce se voru inapoiá listele de subscriptie, cari se mai afla in manele unoru domni, inpreuna cu banii adunati.

Afara de acestea, diferite persóne au tramisu ofrandele loru directu gubernului unguru, in catu credemu ca Romani'a a contribuitu celu putinu cu vre'o 100,000 lei noi. „Resboiulu."

Nr. 1423 – 1879. (73) 3—3

Escriere de Concursu.

Pentru postulu de medicu archidiecesanu in Blasiu, devenitu vacante, prin acésta se escrie concursu.

I. Emolumentele inpreunate cu acestu postu sunt:

1) In bani parati 800 fl. v. a.

2) Cuartiru liberu cu gradina de legume.

II. Servitiele de prestatu sunt:

1) Curarea gratuita a intregei junime studióse dela tóte institutele de invetiamentu din Blasiu.

2) Curarea gratuita a contribuitoriloru la salariulu medicale, precum si a domesticiloru acelora.

3) Teologiloru seminariali din locu a li tiené prelegeri din medicin'a pastorale practica celu pucinu doue óre pre septamana.

Doritorii de a ocupá acestu postu au de a substerne Ordinariatului metropolitanu gr.-cath. din Blasiu concursurile loru pàna in **31/19 Iuliu** a. c. instruite cu documente valide:

1) Despre portarea morale nepetata,

2) cà e Doctoru de medicina si magistru de chirurgi'a etc.

3) despre anii de pracsa de pána aci, precum si cà unde au practisatu?

4) se produca baptismale, si

5) cà sunt gr.-catholici de religiune, si romani de nationalitate.

Blasiu din siedinti'a consistoriului metropolitanu gr.-cath. de Alb'a-Iuli'a tînuta in 20 Maiu 1879.

Ioanu,
metropolitu.

Nr. 57 – 1879. (74) 3 – 3

Concursu.

Pentru optu (8) tineri romani, cari voiescu a invetiá vre-una din urmatórele meserii: rotaria, dulgheria, feraria, cojocaria, mesaria, cismaria, palararia, curelaria séu sielaria se deschide prin acésta concursu la unu ajutoriu pentru fiacare de càte 25 fl. pe anu.

Suplicele au se fia instruite cu urmatórele documente:

1. Carte de botezu din care se fia evidentu, ca concurentele e de nascere romanu si ca are celu pucinu etatea de 14 ani;

2. Atestatu scolastecu, ca are celu pucinu cunoscintiele ce se predau in scólele primarie din Austro-Ungari'a si se cunósca si o alta limba usitata in tiéra, precum germana séu magiara.

3. Reversu dela parinti séu tutori, ca voru lasá pe fiii loru se invetie meseri'a la care se aplica pàna candu voru esi calfe séu sodali cu atestatu in regula.

4. Unu esemplariu din contractulu ce parintele séu tutorele suplicantelui va incheiá cu maiestrulu la care invetiacelulu intra la meseri'a ce si-a alesu-o.

Suplicele astfeliu instruite, sunt a se inaintá subsemnatului Comitetu pàna in **31 Iuliu** a. c. st. n.

Sibiiu, 10 Maiu 1879.

Comitetulu Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Editoru si redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu. Tipariulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.